

ประโยค ป.ธ.๘
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

๑. ตสฺมา ยถารมฺมสาสเน อวจนฺปิ อภาวเมว ทีเปตีติ น ตสฺส ปฏิสนฺธิวเสน ปวตฺติ อตฺถิ ฯ ยตฺถ ปน ลพฺภมานุสฺสาปปี กสฺสจฺจ อวจนํ ตตฺถ การณํ อุปริ อาริกวิสฺสติ ฯ มโนทวาราราชฺชนสฺส ปริตฺตารมฺมเณ ทฺวิตฺติกฺษตฺตํ ปวตฺตมานุสฺสาปปี นตฺถิ ชฺวนกัจจํ ตํอารมฺมณฺรสาณุกฺวนาภาวโถตฺติ วุตฺตํ อวชฺชนทฺวยวชฺชิตานีติ ฯ เอวฺจ กตฺวา วุตฺตํ อฏฺฐกถายํ ชฺวนฏฺฐาเน จตฺวาติ ฯ อิตฺรธา ชฺวนํ หุตฺวาติ วตฺตพฺพํ ลียาติ ฯ

กุสลากุสลผลภริยาจิตตานีติ เอกวิสฺติ โลภียโลกุตฺตรกุสลาณี ทฺวาทส อกุสลาณี จตฺตารี โลกุตฺตรผลจิตฺตานี อฏฺฐารส เตฏฺหมิกภริยาจิตฺตานี ฯ เอกจิตฺตกฺษณมฺปิ หิ โลกุตฺตรมคฺคาทิกํ ตํสฺภาววนตฺตาย ชฺวนกัจจํ นาม ยถา เอกกโคจรวิสฺสมฺปิ สพฺพพฺยตฺตวณํ สกฺลวิสฺยาวโพรณสามคฺคิยโยคโถ น กทาจิ ตฺนนามํ วิชฺหตีติ ฯ เอวํ กิจฺจเกเทน วุตฺตนาเว ยถาสกํ ลพฺภมานกิจฺจคณฺวเสน สมฺปิณฺฑเตตฺวา ทสฺเสตฺตํ เตสฺส ปนาติอาทึ วุตฺตํ ฯ ปฏิสนฺธาทโย จิตฺตฺบุปฺปาทา นามกิจฺจเกเทน ปฏิสนฺธาทีนํ นามานํ กิจฺจานณฺจ เกเทน ฯ อถวา ปฏิสนฺธาทโย นาม ตํนามกา จิตฺตฺบุปฺปาทา ปฏิสนฺธาทีนํ กิจฺจานํ เกเทน จุทฺทส จานเกเทน ปฏิสนฺธาทีนํเยว จานานํ ปเกเทน ทสฺธา ปกาสิตาติ โยชฺนา ฯ เอกกิจฺจฏฺฐาณ- ทฺวิกิจฺจฏฺฐาณตฺวิกิจฺจฏฺฐาณจตฺวิกิจฺจฏฺฐาณปณฺจกิจฺจฏฺฐาณานี จิตฺตานี ยถากฺกมํ อฏฺฐสฏฺฐี ตถา เทว จ นว จ อฏฺฐ จ เทว จาติ นิตฺุทิสฺเสติ สมฺพฺนโร ฯ

(อภิธรรมมคธวิภาวณี ปริเฉทที่ ๑ หน้า ๑๒๑ - ๑๒๒)

๒. ตถาหิ ธมฺมทฺทยวิภฺงเค กามธาตฺยา อุปฺปตฺติกฺษณเ กสฺสจฺจ เอกาทสฺยาตฺนानी ปาตฺกวนฺติ กสฺสจฺจ อปรานีปิ ทส กสฺสจฺจ นว กสฺสจฺจ สตฺตาทิ วจนโถ ปริปฺณณฺณินทฺริยสฺส อุปฺปาติกสฺส สทฺทายตฺนวชฺชิตานี เอกาทสฺยาตฺนानी วุตฺตานี อนฺธสฺส จกฺขฺวยายตฺนวชฺชิตานี ทส ตถา พฺริสฺส สโตยตฺนวชฺชิตานี อนฺธพฺริสฺส ตฺทกฺยวชฺชิตานี นว คพฺภเสยฺยกสฺส จกฺขฺุสโตตฺนมานชิวหาสทฺทายตฺนวชฺชิตานี สตฺตยตฺนानी วุตฺตานี ฯ ยถิ ปน อฆานีโกปิ

อุปปาติโก ลียา อนุทพริรามานานํ วเสน ติกฺขชฺคฺคํ ทส อนุทพริรอนฺธามานพริรามานกานํ
 วเสน ติกฺขชฺคฺคํ นว อนุทพริรามานกสฺส จ วเสน อฏฺฐ อายตฺตานิ วุตตพฺพานิ สियํ ๑ น
 ปนเวํ วุตตานิ ๑ ตสฺมา นตฺถิ อุปปาติกสฺส ฆานเวกฺกฺลนฺติ ๑ ตถา จ วุตฺตํ ยมกฏฺฐกถายํ
 อฆานิกโก อุปปาติโก นตฺถิ ยถิ ภเวยฺย กสฺสจฺจ อฏฺฐายตฺตานีติ วเทยฺยาติ ๑

สํเสทฆานํ ปนํ ฆานาภาโว น สกฺกา นิวาเรตุํ กามธาคฺชยา อุปฺปตฺติกฺขณฺเต-
 อาทิปาลิยา อุปปาติกโยนิเมว สนฺธาย สตฺตตายตฺนคฺคหณฺสฺส จ อณฺเณสํ อสมฺภวโต
 คพฺภเสยฺยกเมว สนฺธาย วุตฺตตฺตา ๑ ยมฺปน สํเสทโยนินฺยา ปริปฺญณฺายตฺนภาเวน
 อุปปาติกสฺงคฺคํ กตฺวา วุตฺตานิติ อฏฺฐกถาวจฺนํ ตมฺปิ ปริปฺญณฺายตฺนानํเยว สํเสทฆานํ
 อุปปาติเกสฺส สงฺคหฺวเสน วุตฺตํ ๑ อปฺเร ปน ยมเก ฆานชิวฺหานํ สหจฺวาริตา วุตฺตาทิ
 อชิวฺหสฺส อสมฺภวโต อฆานิกสฺสาปิ อภาวเมว วณฺณณฺติ ๑ ตตฺถาปิ ยถา จกฺขุโสตฺตานิ
 รูปกเว ฆานชิวฺหาทิ วินา ปวตฺตนฺติ น เอวํ ฆานชิวฺหา อณฺณมณฺณํ วินา ปวตฺตนฺติ
 ทฺวิณฺณมฺปิ รูปกเว อนุปฺปชฺชนโตติ เอวํ วิสุํ วิสุํ กามกเว อนุปฺปวตฺติวเสน เตสํ สหจฺวาริตา
 วุตฺตาทิ น น สกฺกา วตฺตฺนฺติ ๑

(อภิธรรมมคธวิภาวณี ปริเฉทที่ ๖ หน้า ๒๑๐ - ๒๑๑)

——
 ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เคลย ประโยค ป.ธ.๘

แปล มครเป็นไทย

พ.ศ. ๒๕๔๕

๑. เพราะฉะนั้น แม้การไม่ตรัสถึงธรรมที่จะหาได้อยู่ ในพระอภิธรรม ก็แสดงว่าไม่มีนั่นเอง เพราะเหตุนั้น สันตীরณจิตที่สหระคตด้วยโสมนัสสเวทนานั้น จึงไม่มีความเป็นไปด้วยอำนาจปฏิสนธิกิจ ฯ ก็การไม่ตรัสธรรมบางอย่างแม้จะหาได้อยู่ ปรากฏในที่ใด เหตุแห่งการไม่ตรัสในที่นั้น จักมีแจ้งข้างหน้า ฯ มโนทวาราวชชนจิต (คือโวกุฐัพพนจิต) แม้ที่เป็นไปในปริตตารัมมณวิถิ ๒ หรือ ๓ ครั้ง ก็ยอมไม่มีชวนกิจ เพราะไม่มีความเสวยรสแห่งอารมณ์นั้น เพราะเหตุนั้น ท่านพระอนุรุทธาจารย์จึงกล่าวว่า อวชชน-ทวยวชชิตานิ (เว้นอวชชนจิต ๒ ดวง) (คือปัญญาทวาราวชชนจิต และมโนทวาราวชชนจิต) ดังนี้ ฯ ก็เพราะอธิบายความดังกล่าวมานี้ ในอรรถกถา พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าวว่า ดำรงอยู่ในฐานเป็นชวนกิจ ฯ เมื่อกำหนดเนื้อความออกไปจากนี้ ก็พึงต้องกล่าวว่า เป็นชวนกิจ ฯ

บทว่า กุสลากุสลผลกิริยาจิตตานิ ความว่า โลกียกุสลจิต (๑๗ ดวง) และ โลกุตตรกุสลจิต (๔ ดวง) รวม ๒๑ ดวง อกุสลจิต ๑๒ ดวง โลกุตตรผลจิต ๔ ดวง กิริยาจิตที่เกิดในภูมิ ๓ ๑๘ ดวง ฯ ความจริง โลกุตตรมรรคจิต (มีโสดาปัตติมรรคจิต) เป็นต้น แม้เกิดขณะจิตเดียว ก็ชื่อว่า ชวนกิจ เพราะมีสภาวะแห่งชวนกิจนั้น เปรียบเหมือนพระสัมพัฏญุตญาณ แม้มีอารมณ์ที่ละอย่างเป็นอารมณ์ ก็ยังไม่ละชื่อว่าพระสัมพัฏญุตญาณนั้น ในกาลบางคราว เพราะประกอบด้วยความสามารถในอันรู้ชัดอารมณ์ได้ทั้งสิ้นแล ฯ ท่านพระอนุรุทธาจารย์หวังจะประมวลแสดงจิตทั้งหลายที่กล่าวแล้ว โดยความต่างแห่งกิจนั้นแล ด้วยอำนาจจำนวนกิจที่จะได้อยู่ตามสมควรแก่ตน ดังพรรณนามาฉะนี้ จึงกล่าวคำว่า เตสุ ปน ดังนี้ เป็นต้น ฯ มีวาจาประกอบความว่า จิตตูปบาททั้งหลายมีปฏิสนธิจิตเป็นต้น บัณฑิตประกาศแล้ว โดยความต่างกันแห่งนามและกิจ คือ โดยความต่างกันแห่งนามทั้งหลายมี

ปฏิสนธิจิตเป็นต้น และแห่งกิจทั้งหลายมีปฏิสนธิกิจเป็นต้น ๆ อีกอย่างหนึ่ง ๆ จิตตูปบาททั้งหลาย ชื่อว่าปฏิสนธิจิตเป็นต้น คือ มีปฏิสนธิจิตเป็นต้นนั้นเป็นชื่อ บัณฑิตประกาศแล้วว่า มี ๑๔ ประการ โดยความต่างกันแห่งกิจทั้งหลายมีปฏิสนธิกิจเป็นต้น ประกาศแล้วว่า มี ๑๐ ประการ โดยความต่างกันแห่งฐาน คือ โดยประเภทแห่งฐานทั้งหลาย มีปฏิสนธิฐานเป็นต้น นั้นแล ๆ เชื่อมความว่า บัณฑิตพึงแสดงจิตที่มีกิจ ๑ และมีฐาน ๑ ว่า มี ๖๘ ดวง อนึ่ง จิตที่มีกิจ ๒ และมีฐาน ๒ ว่า มี ๒ ดวง จิตที่มีกิจ ๓ และมีฐาน ๓ ว่า มี ๔ ดวง จิตที่มีกิจ ๔ และมีฐาน ๔ ว่า มี ๘ ดวง และจิตที่มีกิจ ๕ และมีฐาน ๕ ว่า มี ๒ ดวง ตามลำดับ ๆ

๒. จริงอย่างนั้น ในทหยมวิภังค์ โดยพระพุทธพจน์ว่า ในขณะที่เหล่าสัตว์เกิดในกามธาตุ อุปปาติกสัตว์บางตน มีอายุตระปรากฏ ๑๑ ประการ บางตน มีอายุตระปรากฏ ๑๐ ประการ บางตนมีอายุตระปรากฏ ๑๐ ประการแม้อื่นอีก บางตนมีอายุตระปรากฏ ๙ ประการ บางตนมีอายุตระปรากฏ ๗ ประการ ดังนี้ เป็นต้น สำหรับอุปปาติกสัตว์ผู้มีอินทรีย์บริบูรณ์ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอายุตระ ๑๑ ประการ เว้นสัททายตระ สำหรับอุปปาติกสัตว์ผู้บอด ตรัสอายุตระ ๑๐ ประการ เว้นจักขวยตระ สำหรับอุปปาติกสัตว์ผู้หนวก ก็เหมือนกัน คือ ตรัสอายุตระ ๑๐ ประการ เว้นโสตายตระ สำหรับอุปปาติกสัตว์ผู้ทั้งบอดทั้งหนวก ตรัสอายุตระ ๙ ประการ เว้นจักขวยตระและโสตายตระทั้งสองนั้น สำหรับคัพภเสยยกสัตว์ ตรัสอายุตระ ๗ ประการ เว้นจักขวยตระ โสตายตระ ฆานายตระ ชิวหายตระ และสัททายตระ ๆ ก็ ถ้าวว่า อุปปาติกสัตว์แม้ผู้ไม่มีฆานายตระ พึงมีไซ้ พระผู้มีพระภาคเจ้าพึงต้องตรัสอายุตระ ๑๐ ประการไว้ ๓ ครั้ง ด้วยอำนาจอุปปาติกสัตว์ผู้บอด ๑ ผู้หนวก ๑ ผู้ไม่มีฆานายตระ ๑ พึงต้องตรัสอายุตระ ๙ ประการไว้ ๓ ครั้ง ด้วยอำนาจอุปปาติกสัตว์ผู้ทั้งบอดทั้งหนวก ๑ ผู้ทั้งบอดทั้งไม่มีฆานายตระ ๑ ผู้ทั้งหนวกทั้งไม่มีฆานายตระ ๑ และพึงต้องตรัสอายุตระ ๘ ประการไว้ ด้วยอำนาจอุปปาติกสัตว์ผู้ทั้งบอดทั้งหนวกทั้งไม่มีฆานายตระ ๆ แต่พระองค์ ก็มีได้ตรัสไว้อย่างนั้น ๆ เพราะฉะนั้น อุปปาติกสัตว์ จึงไม่มีความบกพร่อง ด้วยฆานายตระแล ๆ สมจริงดังคำที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ในอรรถกถาคัมภีร์มกกว่า อุปปาติกสัตว์ผู้ไม่มีฆานายตระ

ไม่มี ถ้าพึงมีไฉร พระผู้มีพระภาคเจ้าพึงตรัสว่า สำหรับอุปปาติกสัตว์บางตน มีอายตนะปรากฏ ๘ ประการ ดังนี้^๑

ก็ภาวะที่เหล่าสังเสทขสัตว์ไม่มีภณายตนะ ใคร ๆ ไม่สามารถจะห้ามได้ เพราะพระบาลีว่า ในขณะที่เหล่าสัตว์เกิดในกามธาตุ ดังนี้เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายถึงเฉพาะอุปปาติกกำเนิด และหมายถึงเฉพาะคัพภเสยกสัตว์ เหตุคัพภว่าอายตนะ ๗ ประการไม่เกิดมีแก่สัตว์เหล่าอื่น ๆ ส่วนแม้คำในอรรถกถาที่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำการรวมสังเสทขกำเนิดเข้าในอุปปาติกกำเนิด โดยเป็นกำเนิดที่มีอายตนะบริบูรณ์ จึงตรัสอายตนะไว้ ๑๑ ประการ ดังนี้ พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ ด้วยอำนาจรวมเหล่าสังเสทขสัตว์ เฉพาะผู้มีอายตนะบริบูรณ์เข้าไว้ในพวกอุปปาติกสัตว์ ๆ ส่วนอาจารย์อีกพวกหนึ่ง ทำความตกลงใจว่า ในคัมภีร์ยมก พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ภณายตนะ กับ ชิวหายตนะ มีปกติไปร่วมกัน ดังนี้ จึงพรรณนาว่าสัตว์แม้ผู้ไม่มีภณายตนะ ไม่มีเลย เพราะสัตว์ที่ไม่มีชิวหายตนะไม่เกิดมี ๆ แม้ในคัมภีร์ยมกนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสว่าภณายตนะ กับ ชิวหายตนะเหล่านั้น มีปกติไปร่วมกัน ด้วยอำนาจไม่เป็นไปในกามภพแยก ๆ กัน อย่างนี้ว่า จักขวยตนะ กับ โสตายตนะ ย่อมเป็นไปในรูปภพ แยกกันจากภณายตนะ กับ ชิวหายตนะ ฉันโด ภณายตนะ กับ ชิวหายตนะ จะเป็นไปแยกกันและกัน ฉันนั้น ก็ห้ามได้ เพราะภณายตนะ กับ ชิวหายตนะแม้ทั้งสองไม่เกิดขึ้นในรูปภพ ดังนี้ เพราะเหตุนั้น ใคร ๆ ไม่สามารถจะกล่าวว่เหล่าสังเสทขสัตว์ไม่มีภณายตนะ ก็ห้ามได้ ๆ

พระธรรมวโรดม คุณสมบุญโน วัดเบญจมบพิตร
สนามหลวงแผนกบาลี

แปล
ตรวจแก้.